

LANDSSAMBAND LÖGREGLUMANNA

Dómsmálaráðuneytið
Sölvhólgata 7
101 Reykjavík

Efni: Athugasemdir Landssambands lögreglumanna vegna ummæla lögmans sem á sæti í nefnd um eftirlit með lögreglu, að þjóðfélagsstaða ráði meðferð sakamála, höfð eftir í fjölmiðlum og af ráðstefnu um réttlætið í samfélaginu.

Í frétt sem birtist í Fréttablaðinu og á Vísi.is 27. október 2021 er fjallað um viðhorf sem rakin eru til erindis sem lögmaðurinn Þorbjörg Inga Jónsdóttir var með á ráðstefnu um réttlætið í samfélaginu sem haldin var á Hólum í Hjaltadal 22. október sl. með yfirskriftinni „Er farið í manngreinaralit, réttlæti og stéttir.“ Viðhorf og ummæli sem höfð eru eftir lögmanningnum bera með sér rangfærslur og ávirðingar í garð lögreglu þar sem gefið er í skyn að lögregla mismuni brotþolum og grunuðum sakamönnum við skýrslutöku í kynferðisbrotamálum. Eru þau viðhorf tilgreind að máli skipti hvort viðkomandi sé Íslendingur eða útlendingur hvort heldur sem um er að ræða brotþola eða grunaða sakamenn. Hreimur skipti máli við skýrslugjöf hjá lögreglu og vantrú aukist með hreim. Sé þolandi með fikni- eða geðheilbrigðissögu sé viðkomandi síður trúað. Barnaverndarkerfið umbuni líka hvítum miðaldra körlum, sérstaklega þeim sem klæðist bestu jakkafötunum. Er haft eftir lögmanningnum að það skipti mjög miklu máli hver þú ert og hver brýtur á þér í nauðgunarmálum. Ef þú ert hvítur karlmaður í jakkafötum færðu betri framgang hjá lögreglu og dómstólum. Er einnig sett fram gagnrýni á málsmeðferðartíma í kynferðisbrotamálum og tilgreint að meðaltími rannsókna alvarlegra glæpamála svo sem nauðgunar geti orðið tvö til tvö og hálf ár hjá lögreglu. Er í þessu sambandi m.a. fullyrt að ef svikið sé undan skatti ljúki máli á nokkrum mánuðum. Þarna komi fram gildismat löggjafans og framkvæmdavaldsins um að meira máli skipti að skattalagabrot séu rannsökuð heldur en brot gegn einstaklingum.

Samkvæmt 65. gr. stjórnarskrár skulu allir vera jafnir fyrir lögum og njóta mannréttinda án tillits til kynferðis, trúarbragða, skoðana, þjóðernisuppruna, kynþáttar, litarháttar, efnahags, ætternis og stöðu að öðru leyti. Konur og karlar skulu njóta jafns réttar í hvívetna. Um rannsóknir sakamála gilda ákvæði laga nr. 88/2008 og er sérstaklega mælt fyrir um rannsóknir í 2. þætti laganna, köflum VII.-XV. Þá gilda jafnframt ákvæði lögreglulaga nr. 90/1996 og er hér einkum vísað til 13. gr. um skyldur lögreglumanna og framkvæmd lögreglustarfa. Landssamband lögreglumanna hafnar alfarið þeim ávirðingum sem framangreind ummæli lögmansins bera með sér og fordæmir að lögreglu sé með þessum hætti spyrt saman við mismunun á grundvelli í þjóðernis, uppruna og kynþáttar, mismunun á grundvelli stéttar og stöðu og kyns. Engin haldbær rök hafa verið færð fyrir staðhæfingum lögmansins og lögregla einsetur sér að fara í einu og öllu eftir þeim lagafyrirmælum sem um störf hennar gilda. Þá gagnrýnir Landssamband lögreglumanna það einnig að lögmaðurinn sem jafnframt er skipaður af dómsmálaráðherra til setu í nefnd

LANDSSAMBAND LÖGREGLUMANNA

um eftirlit með störfum lögreglu viðhafi ummæli með þeim hætti sem hér er lýst og telur það ekki samrýmast stöðu hans sem nefndarmanns í nefnd um eftirlit með störfum lögreglu. Eru ummælin og það sem eftir lögmanna er haft til þess fallið að lögreglumenn geti með réttu dregið í efa óhlutlægni nefndarmannsins við þau mikilvægu störf sem nefnd um eftirlit með störfum lögreglu hefur með höndum. Lögreglumenn sem eiga allt undir því að nefndin vinni heiðarlega og málefnalega í verkefnum sínum verða að geta treyst því að meðferð kvartana og mála er varða störf lögreglumanna hljóti réttláta málsmeðferð hjá eftirlitsnefndinni. Er það mat Landssambands lögreglumanna að ummæli þau sem vísað er til og munu hafa fallið á tilvitnaðri ráðstefnu sem svo eru einnig höfð eftir hlutaðeigandi lögmanni í fjölmiðlum séu óheppileg og fái ekki samrýmist stöðu lögmanna sem nefndarmanns í framangreindri nefnd.

Í ljósi ávirðinganna er ekki hjá því komist að hvetja til þess að embætti ríkissaksóknara verði falin rannsókn á starfsháttum lögreglu í landinu við skýrslutökur af brotaþolum og gerendum, enda er það embætti ríkissaksóknara sem fer með yfirstjórn rannsókna sakamála á landsvísu og sinnir samræmingar- og eftirlitslutverki um framkvæmd ákærvalds hjá lögreglustjórum og héraðsaksóknara. Samkvæmt 21. gr. laga um meðferð sakamála getur ríkissaksóknari gefið öðrum ákærendum fyrirmæli um einstök mál sem þeim er skylt að hlíta. Hann getur kveðið á um rannsókn máls, mælt fyrir um framkvæmd hennar og fylgst með henni. Hefur ríkissaksóknari gefið út fyrirmæli til lögreglustjóra og héraðsaksóknara um meðferð skattalagabrota, um tilkynningar til brotaþola og réttargæslumanna, um rannsóknaráætlanir og greiningu sakamála, um kærur og kvartanir á hendur starfsmanni lögreglu, fyrirmæli er varða meðferð kynferðisbrotamála svo og einnig um málsmeðferðartíma, meira og minna allt atriði sem lögmaðurinn gerir að umtalsefni. Ummæli lögmanna fela í sér ávirðingar um lögbrot af hálfu lögreglu og því er mikilvægt að embætti ríkissaksóknara verði falin rannsókn á fyrirliggjandi ávirðingum í garð lögreglu.

Um störf nefndar um eftirlit með lögreglu gilda reglur 222/2017 sem settar eru af dómsmálaráðherra með heimild í VII. kafla lögreglulaga. Ekki verður séð að reglurnar hafi að geyma sérstök ákvæði er varðar þagnarskyldu nefndarmanna um þau mál og verkefni sem nefndin hefur með höndum. Einungis er um að ræða ákvæði í 8. gr. þar sem segir að um málsmeðferð fari eftir lögum um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins en þau lög hafa að geyma ákvæði um þagnarskyldu starfsmanna ríkisins, ásamt því sem ákvæði lögreglulaga hafa að geyma þagnarskylduákvæði í 22. gr. er beinast að lögreglumönnum og öðru starfslíði lögreglu. Í ljósi þess sem hér hefur verið rakið og atvika sem upp hafa komið og varða með einum eða öðrum hætti störf nefndarinnar, kann að vera full ástæða fyrir dómsmálaráðherra að endurskoða reglur sem gilda um störf nefndarinnar með þeim hætti að leitast við að tryggja að nefndarmenn séu ekki að tjá sig opinberlega eða í fjölmiðlum um afstöðu sína til málefna eða verkefna sem varða viðkvæma brotaflokka, samfélagsmál eða viðfangsefni, sem getur haft í för með sér að draga megi með réttu í efa hlutlægni þeirra við nefndarstörfin. Þótt vissulega verði framangreind ummæli sem hér hefur verið fjallað um ekki rakin til sérstaks eða tilgreinds sakamáls er mikilvægt að nefndarmenn gæti að orðum sínum í opinberri umræðu og framsetningu og styðjist hið minnsta við áþreifanleg gögn máli sínu til stuðnings en ekki upplifun sína eða tilfinningarök. Sérstaklega þegar haft

LANDSSAMBAND LÖGREGLUMANNA

er í huga að málsmeðferðartími hefur verið að stytta á undanförunum árum í kynferðisbrotamálum samkvæmt upplýsingum og gögnum frá embætti héraðsaksóknara auk þess sem stjórnvöld hafa á umliðnum árum veitt auknum fjármunum í brotaflokkinn og embætti ríkissaksóknara hefur þar að auki mælt fyrir um að hraða skuli málum þar sem sakarefni tekur til líkamlegs og kynferðislegs ofbeldis. Í sérstökum forgangi hjá héraðsaksóknara og lögreglustjórum skulu vera nauðgunarmál, mál sem varða ofbeldi gagnvart börnum, ofbeldi í nánnum samböndum sem og mál þar sem gerendur eru yngri en 18 ára. Skýtur þannig skökku við að ekki séu sérstaklega tilgreind þagnarskylduákvæði um eftirlitsnefndina sem fjallar um viðkvæm gögn er varða sakamál og meðferð sakamála, á meðan ákærendur og lögreglumenn eru bundnir ströngum þagnarskyldureglum samkvæmt ákvæðum laga í tengslum við störf sín sem og eftir að látið er af starfi. Er þetta ekki síst mikilvægt í ljósi þess að nefndin vinnur með upplýsingar og gögn úr sakamálum og er skipuð með þeim hætti sem raun ber vitni, svo og í ljósi sjálfstæðis nefndarinnar sem er með þeim hætti að ákvörðunum hennar verður ekki skotið til æðra stjórnvalds.

Þá er það mat Landssambands lögreglumanna að þau ár sem nefndin hefur verið að störfum hafi ýmsir hnökrar komið fram sem bera með sér að á skorti faglegra breidd í störfum nefndarinnar. Þannig er ekki gert ráð fyrir að í nefndinni eigi sæti fulltrúi sem hefur til að bera sérþekkingu á starfsumhverfi lögreglu og starfsreynslu úr lögreglu eða hjá ákærvaldi. Væri æskilegt að endurskoða skipan nefndarinnar með það í huga að embætti ríkissaksóknara eða Landssamband lögreglumanna myndi tilnefna einn nefndarmann og annan til vara sem væru ekki í starfi hjá lögreglu eða ákærvaldi en hefðu þó til að bera þá sérþekkingu og reynslu af störfum og starfsumhverfi lögreglu sem nauðsynlegt er að nefndarmaður í eftirlitsnefnd með störfum hennar hafi. Fyrir liggur að í nefndinni eiga nú sæti tveir lögmenn, annar tilnefndur af Lögmannafélagi Íslands og hinn af Mannréttindaskrifstofu Íslands, og einn sérfræðingur ráðuneytisins sem tilnefndur er af ráðherra. Núverandi tilhögun á skipan nefndarinnar stenst ekki skoðun í ljósi framangreinds að mati Landssambands lögreglumanna. Án vafa þætti það óásættanlegt fyrirkomulag ef tveir lögreglumenn ættu sæti í úrskurðarnefnd sem fjallar um störf og starfshætti lögmanna, svo dæmi sé tekið. Er fullt tilefni til að meta reynslu af störfum og regluverki nefndarinnar nú þegar nokkur ár eru liðin frá því hún var sett á laggimar, leiðrétt þann halla sem fyrir er að þessu leyti og byggja þannig upp nauðsynlegt traust.

Er full ástæða til að ráðuneytið taki framangreind atriði til skoðunar.

Landssamband lögreglumanna
Reykjavík 4. nóvember 2021

Fjölur Sæmundsson formaður

Afrit: Allir lögreglustjórar